

Türkiye ile Azerbaycan ilişkileriyle ilgili olarak eski söylemi yeniden duymaya başladık: iki devlet, tek millet. Türkiye’den üst düzey bir yetkili bu ülkeyi ziyarete gittiğinde ya da Azerbaycan-Ermenistan arasında sınır çatışmaları yeniden başladığında bu belirleme duyulur ama gerçeklikle ilgisi yoktur.

Azerbaycan petrolünü Ceyhan’a taşıyan boru hattı, “politik boru hattı” olarak bilinir. Ermenistan’dan geçmemesi için yol uzatılarak yapılmıştır; ek olarak, bu hattın maksimum kapasiteyle çalıştığı da söylenemez. Azerbaycan’ın Rusya Federasyonu ile petrol anlaşması ve iki ülke arasında yapılmış boru hatları vardır. Çıkarılan petrol de sonsuz büyüklükte değildir, bir taraf istediğini alınca diğer tarafa bazen biraz az kalmaktadır.

“Tek millet” ilişkisini anlamak bakımından daha önemlisi AKP iktidarının ilk yıllarında reklamı çok yapılan ama gerçekleştirilemeyen Nabucco petrol ve doğal gaz boru hattıdır. Projeye göre bu boru hatları Türkmenistan’dan başlayacak, Kazakistan petrolünü alacak, Hazar Denizi’nin altından geçerek ve Azerbaycan’a da uğrayarak Türkiye üzerinden Avusturya’ya kadar uzanacaktır. Büyük bir projeydi ama Türkmenistan yeterli doğal gazı, diğer ülkeler de yeterli petrolü vermeyince hattın yapımı proje aşamasında kaldı. Boruları dolduracak ya da en azından hattın verimli çalışmasını sağlayacak kadar petrol ve doğal gaz bulunamıyorsa, hat doğal olarak yapılmaz.

Türkmenistan ile Rusya arasında yeni doğal gaz boru hattı yapıldı. Kazakistan dersiniz nüfusunun yaklaşık üçte biri Rusya’dan gelmişti ve Türkiye’nin bu ülkede etkinlik kurma beklentisi temelsizdi.

SSCB dağılınca ve “soydaş halklar” da bağımsız devletler haline gelince, Türkiye ile Rusya arasında bu ülkeler üzerinde etkinlik mücadelesi yaşandı. Türkiye eskiden hiç olmadığı bu alana girebildi ama etkinliği beklentisinin epeyce gerisinde kalacaktı.

Burjuvazi, Rusya’da olduğu gibi bu ülkelerde de komünist partilerinden çıkmıştı. Daha önce SBKP ile iç içe olan komünist partilerindeki kadro yeni konumuyla, Rusya Federasyonu’ndaki

burjuvazi ve yönetici kadro ile eskiden beri süren iyi ilişkilere sahipti. SSCB'nin dağılmasıyla bu ilişki sona ermemiştir.

Orta Asya'nın büyük ülkesi Özbekistan'da komünist partisinin adı değişti, kadro aynı kaldı. Başka ülkelerde de benzeri gerçekleşecekti.

Rusya, Azerbaycan'da düzenlediği başarılı darbeye "benimle iyi ilişki sürdürmeyen burada yaşayamaz" mesajını açık olarak vermişti. Cumhurbaşkanı seçilen Türkçü Elçibey devrilip yerine eski SBKP MK üyesi Haydar Aliyev (şimdiki Devlet Başkanı İlham Aliyev'in babası) geçti. Azerbaycan'ın Türkiye ile ilişkisi kesilmedi ama Rusya'yı gözetken politika yürütmeye yöneldi.

"İki devlet, tek millet" söylemi durumu değiştirmede.

Ermenistan ile Azerbaycan arasında ne zaman çatışma olsa Türkiye açık olarak Azerbaycan yanında yer alır ama Rusya nedeniyle hareket alanı kısıtlıdır. Ermenistan ile Rusya arasında ikili askeri anlaşmaların yanı sıra bu ülkede büyük bir Rus askeri üssü vardır. 1990'lı yıllardaki çatışmalarda Türkiye gizlice bu ülkeye asker göndermiş ve bunlar da çatışmada yer almıştır. Daha açık askeri de destek yapılması mümkün olmamıştır.

Ermenistan'da ise arada bir ABD ile yakınlaşma yönelimi açık olarak ortaya çıkar. 1990'lı yıllarda çıkmış ama sonuçsuz kalmıştı, şimdi de benzeri yaşanmaktadır. ABD'de çok sayıda Ermeni'nin yaşadığı dikkate alınırsa ve ABD yönetiminin çabaları da buna eklenirse, böyle bir gelişmenin arada bir ortaya çıkması normal karşılanabilir.

1990'lı yıllarda Türkçe Ermenistan'a "dostluk ziyareti" yapacaktı ve herhalde kendi kafasından yapmamıştı. Ermenistan'ın ABD ile yakınlaşması nasıl sona erdi? 2000 yılında yayınlanan **Alt Emperyalizm ve Türkiye** kitabındaki ilgili bölüm şöyledir:

"Geçtiğimiz yıl Ermenistan Parlamentosu bir grup kişi tarafından basıldı; naklen yayın yapan televizyon kameralarının önünde başbakan, meclis başkanı ve altı kişi öldürüldü. Baskın, ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı Strobe Talbott'un Kafkasya'daki başkentleri ziyaretinden kısa süre

sonra gerçekleşti. Önceden de belirtildiği gibi, bu tür eylemlerin arkasında kimin olduğunu tam olarak bilmek mümkün değildir; ama eylemin hangi ülkenin çıkarına olduğu ve kime nasıl bir mesaj verildiği de açıktır.” S. 92)

Bu kitabı www.engineerkinerkitaplar.blogspot.com adresinden okuyabilir ya da pdf olarak indirebilirsiniz.

Ekonomisi büyük oranda Rusya'ya bağlı olan Ermenistan'ın ABD ile yakınlaşması hiç kolay değildir. Milli Güvenlik Kurulu Azerbaycan'ın yanında olduğunu açıklasa da yapabileceği en fazla –eskiden olduğu gibi- sivil giyimli asker ve askeri malzeme göndermektir.

Alt emperyalizminin ikinci döneminde Türkiye eski SSCB alanında Rusya ile etkinlik mücadelesini geri plana aldı ve Ortadoğu'ya yöneldi. Bu alan ilk dönemde de vardı ama geri plandaydı. Türkiye ile Rusya'nın ilişkisi de değişti. Eskiden açık rakip olan bu iki ülke arasında artık rekabet ve işbirliği birlikte yürüyor. Türkiye Kafkasya'da etkinliğini artırmak için elinden geleni yine yapıyor ama ilk dönemin aksine fazla ileri gidemeyeceğini de biliyor.

Türkiye bir dönem Çeçenistan'da İslam devleti kurmak isteyenleri de Rusya'ya karşı desteklemişti. Putin'in devlet başkanlığının ilk döneminde büyük askeri operasyonlarla İslamcılar tasfiye edildi ve Suriye'ye gitmek zorunda kaldılar. Suriye'de yabancı savaşçılar arasında en büyük grubu Çeçenler oluşturunuyordu, bunların bir bölümü daha sonra Libya'ya gidecekti.

Akkuyu nükleer santrali yapımı, Rusya ile Türkiye arasındaki Türkakım projesi, S-400 alımı, Suriye'de YPG'ye karşı birlikte davranabilmek, Türk inşaat şirketlerinin Rusya'da büyük projelere girmesi gibi gelişmeler de iki ülke arasındaki ilişkinin değiştiğini gösteriyor. Türkiye, ABD ile Rusya arasında –artan askeri ve ekonomik gücüyle- artık daha rahat oynayabiliyor.

“ABD ve Rusya bizden büyüktür, burası açıktır ama bu bölgede bizi dışlayarak önemli bir şey yapamazsınız.”

Hem ABD hem de Rusya Türkiye'nin konumunu anlamış bulunuyor ve bu ülkeyi kendilerinden

uzaklaştırıp karşı tarafa itmemeye dikkat ediyorlar.

Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki savaşta –söylem nasıl olursa olsun- Türkiye’nin aktif müdahalesi düşünülemez. Diplomatik kanallar zorlanır, tehditvari açıklamalar yapılır ama fazla ileri gitmek mümkün değildir. Bunun bir nedeni Rusya’nın gücü ise, diğer nedenleri de yapılan karşılıklı yatırımlar ve Suriye’deki işbirliğidir. Unutmayalım, Rusya hava sahasını açmasaydı Türkiye İdlib’e giremezdi.